Державний навчальний заклад
«Центр професійно- технічної освіти №1 м.Вінниці»

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ

з предмета
«Основи галузевої економіки та підприємництва»
на тему:
«Суспільне виробництво та його структура. Основні фактори виробництва»

Підготувала
викладач економіки
Юлія ГОЛІНЕЙ
Розглянуто на засіданні методичної
комісії природничо-математичної підготовки
Протокол №____від_____
Голова МК_____Валентина МАЛІВАНЧУК

м. Вінниця – 2024 р.

Анотація

Науково-технічний прогрес, широке впровадження новітніх технологій у галузях виробництва, докорінна перебудова нашого суспільства на основі принципово нових економічних, соціальних і політичних факторів ставить підвищені вимоги до якості професійної підготовки робітників, які були б конкурентно спроможними на ринку праці в соціально-економічних умовах сьогодення відповідно до Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні. Перебудова професійної освіти вимагає значного підвищення особистісної відповідальності викладачів і майстрів ПТНЗ у виборі форм і методів навчання і виховання, організації суспільно корисної і продуктивної праці здобувачів освіти. Суттєвого значення набуває формування типу робітника, здатного до самовдосконалення, саморозвитку та творчого вирішення проблем у професійній діяльності. Сьогодні актуальним стає питання впровадження в навчально-виробничий процес ПТНЗ новітніх навчальних технологій навчання, які дозволяють не просто передавати здобувачам очвіти знання, професійні навички та уміння, але й сприяють всебічному розвитку особистості майбутнього фахівця.

У сучасних умовах господарювання та великої конкуренції на ринку праці виникає потреба у висококваліфікованих робітниках, які б після закінчення ПТНЗ вдало працевлаштувалися згідно отриманого диплома, внаслідок чого необхідно оновлювати зміст освіти та її адаптаціювання до сучасного життя. Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального та духовного життя потребують якісно нового рівня підготовки спеціалістів. Якість підготовки фахівців значною мірою залежить від змісту освіти, методів і прийомів навчання, а також організації пізнавальної діяльності.

При викладанні предмета „Основи галузевої економіки та підприємництва“, беручи за основу впроваджені галузеві державні стандарти, потрібно у здобувачів освіти, окрім базових економічних знань, сформувати економічне мислення та виробити професійні компетенції, розвинувши хист до підприємництва. Потрібно враховувати такий аспект викладання економіки, який закладений в основу Державного стандарту освіти, як наступність процесу здобуття професійної освіти та її ступеневість. Так, у кухарів, кондитерів, газозварників, електромонтерів, кравців це підвищення розряду.

Запропонована розробка уроку з теми «Суспільне виробництво та його структура. Основні фактори виробництва» призначена для теоретичної допомоги викладачам предметів основ галузевої економіки та підприємництва, основ ринкової економіки та здобувачам освіти професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ).

Розробка уроку розкриває суть і зміст поняття суспільне виробництво, його структуру та основні фактори виробництва. Вивчаючи особливу сферу життя суспільства економічна наука досліджує як організовані виробництво, обмін, розподіл та споживання.

Використання індивідуального, диференційованого підходу як необхідної умови формування професійної компетентності в умовах особистісно орієнтованого навчання надає можливості: кожному здобувачеві освіти, з урахуванням його здібностей, нахилів,

інтересів, цілей та ціннісних орієнтацій, реалізувати себе в пізнавальній та навчальній діяльності; стимулює здобувача освіти для самопізнання, самовиховання та самовдосконалення. У здобувача освіти з'являється можливість пізнати себе зсередини і ззовні, порівняти себе з іншими здобувачами освіти, оцінити свої вчинки та поведінку, навчитись сприймати себе та інших в цілому, а не за окремими рисами характеру.

Урок складається з:

I. Організаційна частина

Організація та налаштування здобувачів освіти на спільну працю з використанням психологічної вправи « привітання (настрій на позитив)» та побажаннями гарного настрою , легкого і ефективного засвоювання матеріалу та одержання позитивних балів.

II. Повідомлення теми і мети уроку з використанням слайдів презентації.

III. Мотивація навчальної діяльності починається з цитат відомих діячів про працю та значення економіки як найважливішої сфери суспільного життя, у якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл і споживання продуктів людської діяльності, формується й розвивається система економічних відносин.

IV. Вивчення нового матеріалу. Для засвоєння нового матеріалу я використовувала метод опитування мозковий штурм за якого приймаються будь-які відповіді учасників щодо обговорюваної теми, а також застосувала методичний прийом розповідь з елементами бесіди, котра супроводжувалась презентацією, а також використовувала:

- метод «Робота в групах»;
- вправа « Бліц- опитування».

Дані прийоми дозволяють здобувачам освіти налагоджувати комунікації у процесі вирішення навчальних завдань та виконання проектів, що приводить до формування ключової компетентності «спілкування державною/рідною мовою»;

- робота з карткою-завданням « Знайди правильну відповідь»;
- робота з карткою-завданням « Виконати тестові завдання».

V. Закріплення вивченого матеріалу. Для закріплення нового матеріалу я обрала:

- вправу «Заповнить таблицю»;
- проблемні запитання;
- вправу «Гронування».

VI. Рефлексія. Використовувала :

- метод « Мікрофон»

Протягом всього уроку здобувачі освіти мають можливість сприймати інформацію на слух і наочно, залучаючи зорову пам'ять (весь урок супроводжується презентацією).

Дана методична розробка може бути використана на уроках основ галузевої економіки та підприємництва при вивченні програмних тем з професії «Електрогазозварник».

ЗМІСТ

Вступ. 5 - 6

1. Методичні рекомендації до уроку. 7 - 9
   1. 1. Особливості підготовки викладача до проведення уроку 7
   1. 2. Урок засвоєння нових знань та його особливості 8
   1. 3. Структура уроку засвоєння нових знань 9 - 10

2. План уроку з предмета «Основи галузевої економіки та підприємництва». 11 – 31

3. Висновки. 32

4. Список використаної літератури. 33

5. Презентаційні слайди 34-41

Вступ

Розвиток економіки, необхідність створення гнучких систем кваліфікації, нових моделей професійної підготовки вимагає комплексно-змістовної перебудови професійно-технічної освіти. Найбільш оптимальним напрямом такої перебудови є оновлення змісту навчання, науково-методичного забезпечення навчально-виробничого процесу, створення нового покоління та впровадження державних стандартів, основаних на компетенція, впровадження новітніх навчальних технологій, як ключ до особистісно-орієнтованої освіти.

Метою економічної освіти, як складової економічної культури суспільства, вважається створення бази для достатнього рівня економічного мислення та економічної поведінки на різних стадіях підприємництва.

Ринкова економіка (market economics) — економіка, заснована на принципах вільного підприємництва, різних формах власності на засоби виробництва, ринкового ціноутворення, договірних відносин між господарюючими суб'єктами, обмеженого втручання держави в господарську діяльність.

Предмет «Основи галузевої економіки і підприємництва» розкриває найактуальніші і найважливіші проблеми сучасної економічної науки і функціонування ринкового механізму. Оволодіння знаннями, викладеними у цьому предметі допоможуть здобувачам освіти стати сучасними фахівцями високого рівня, які з глибокими економічними знаннями зможуть найефективніше працювати на будь-якій посаді , будь-якому робочому місці в Україні та за її межами. Це є запорукою руху до прогресу нашої держави, здійснення життєвих намірів і планів, особистого успіху кожного.

Значення економічної науки:

для людини:

- для розширення можливостей у виборі майбутньої професії та роботи;
- для забезпечення свого добробуту і впевненості у завтрашньому дні;
- для втілення своєї мрії;
- для розуміння суспільних явищ, що відбуваються в житті країни та світу;
- для сприяння раціональній поведінці у сфері споживання, доцільному використанню індивідуальних заощаджень;
- для формування вмінь орієнтуватися в сфері бізнесу.

для суспільства:

- для забезпечення гідного рівня життя громадян, побудови економічно сильної держави;
- для досягнення соціальної та політичної стабільності, рівноправної взаємодії з іншими країнами;
- для розробки принципів, що стають основою економічної політики;
- для сприяння економічній проінформованості населення і, отже, демократизації суспільства;
- для прогнозування розвитку подій у суспільстві.

Основні завдання дисципліни:

- ознайомити здобувачів освіти зі структурою економіки країни, системою класифікації галузей економіки;
- навчити здобувачів освіти аналізувати, детально вивчати і працювати з нормативними документами, що є суто специфічними в кожній галузі економіки;

- виробити у здобувачів освіти практичні навички використання здобутих знань для вирішення спеціальних проблем управління працею на макро-, мезо- і мікрорівнях;
- розвинути у здобувачів освіти почуття відповідальності за зібраний і підготовлений матеріал, що відбиває специфічність і особливість трудових відносин у тій чи іншій галузі економіки;
- сприяти формуванню у здобувачів освіти світогляду щодо взаємозв'язку процесів, які відбуваються в суспільстві, і впливу на них управлінських рішень, пов'язаних з діяльністю персоналу.

Основні завдання курсу «Основи галузевої економіки і підприємництва» полягають в отриманні економічних знань для робітників у ринковій економічній системі України. Необхідність вивчення курсу є обов'язковою для підготовки кваліфікованих конкурентоспроможних робітників.

Метою вивчення курсу «Основи галузевої економіки і підприємництва» є:

- набуття теоретичних знань і вміння застосовувати їх на практиці;
- надавати характеристику економічній науці та визначати її роль у розвитку народного господарства;
- характеризувати основні тенденції економічного розвитку країни та галузі;
- надавати характеристику виробництву, розрізняти матеріальне і нематеріальне виробництво; характеризувати фактори суспільного виробництва;
- надавати характеристику поняття ринку і ринкових відносин; формування та розвиток ринку;
- надавати характеристику поняттям: економічний суверенітет, самоокупність, рентабельність, самофінансування підприємства;
- описувати конкурентне середовище підприємства; володіти поняттям межі конкурентного ринку;
- характеризувати економічні терміни та поняття; аналізувати функції та форми підприємницької діяльності; володіти логікою і мотивацією підприємницької діяльності.

Основні компетентності: *навчальний модуль ЗПК. 2:* Оволодіння основами галузевої економіки та підприємництва

У результаті вивчення навчальної програми з предмету «Основи галузевої економіки і підприємництва»

Здобувачі освіти повинні знати:	Здобувачі освіти повинні вміти:
- загальні основи суспільного виробництва; - поняття ринку і ринкових відносин; - формування та розвиток ринку; - систему підприємництва; - підприємство у системі ринкових відносин; - витрати виробництва і собівартість продукції; - прибуток та система оподаткування прибутків підприємств.	розрахувати: - прибутковість, рентабельність та амортизацію підприємства; - вибирати найоптимальніші рішення із багатьох можливих варіантів рішень;

1. **Методичні рекомендації до уроку.**

1.1. Особливості підготовки викладача до проведення уроку

Урок є основною формою організації навчального заняття. Вимоги до уроку досить багатогранні. В умовах існуючих організаційних форм навчання застосовується різноманітний арсенал різних методичних засобів. Від форми організації навчання багато в чому залежить вибір тих або інших джерел, з яких здобувачі освіти одержують знання. Тому одним з найважливіших завдань методики є розробка форм організації навчання в єдності з розкриттям їхніх методичних можливостей. Готуючись до уроку, викладач предмету « Основи галузевої економіки і підприємництва» аналізує зміст матеріалу, виділяє головне та другорядне, формулює головну тезу, яка має бути чітко сформульована, не містити в собі двозначностей і лишатись незміною весь час її доказу.

Найважливішою складовою навчально-виховного процесу, його відправною точкою є дидактична мета. Тому, на думку В.М.Андрєєвої, найбільш реальними й наближеними до практики є типології, в основу яких покладено саме цей критерій, що розроблявся Б. А.Онищуком, Г.Т.Щукіною, Н. А Сорокіним, М. І. Махмутовим, І. Ф. Харламовим та ін.

Метою уроку засвоєння нових знань є оволодіння здобувачами освіти новим матеріалом. Для цього здобувачі освіти повинні підключатися до вирішення таких дидактичних задач як засвоєння нових понять і способів дій, самостійної пошукової діяльності, формування системи ціннісних орієнтацій.

Форми такого вивчення можуть бути найрізноманітнішими: лекція, гра, пояснення викладача із заохоченням здобувачів освіти до обговорення окремих питань, положень, евристична бесіда, самостійна робота з підручником, іншими джерелами, постановка і проведення експериментів, дослідів, використання різних методів та прийомів тощо.

Розробка структури уроку – це форма творчої методичної майстерності. Справжній викладач завжди готується до лекції, розробляє конспект, виділяє опорний матеріал, враховує міжпредметні зв'язки, можливі запитання здобувачів освіти.

У процесі підготовки до лекції викладач повинен добре побудувати процес викладання навчального матеріалу. Для цього він має, насамперед, з'ясувати особливості своєї аудиторії. Це впливає на вибір змісту й методики викладання, які залежать від мети навчання. Навчальна мета такого уроку, як і будь-якого заняття, – чітко визначити: які знання треба дати здобувачеві освіти і як він має скористатися ними в професійній роботі.

Кожен урок — це результат творчості викладача.

1. 2. Урок засвоєння нових знань

Мета: оволодіння здобувачами освіти новими навичками, матеріалом та новими способами діяльності.

Структура

1. Організаційний момент.
2. Підготовка до сприйняття матеріалу або актуалізація опорних знань, умінь, уявлень та чуттєвого досвіду.
3. Мотивація навчальної діяльності.
4. Оголошення теми, мети, завдання уроку.
5. Вивчення нового матеріалу (первинне засвоєння).
6. Осмислення нових знань, умінь.
7. Закріплення, систематизація та узагальнення.
8. Контрольно-коригувальний етап.
9. Підбиття підсумків уроку.
10. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

Найчастіше таким уроком є вступний урок курсу (теми, розділи), коли він незначною мірою пов’язаний з темою попереднього уроку. Також доречного обрати цей тип у випадку, коли зміст матеріалу складний, об’ємний, містить значну кількість нових понять і положень.

Може використовуватись пояснювально-ілюстративний, проблемний виклад. Заняття можна провести у формі бесіди, лекції, уявної подорожі чи екскурсії, відеоуроку, навчальної конференції з підготовленими доповіданнями (повідомленнями) здобувачів. Під час проведення уроку доречні конспектування, складання тез, опорних схем, робота з підручником, картою, довідниками тощо. Головне те, щоб вивчення

нового матеріалу здобувачами освіти відбувалося не, а в ході різноманітної активної пізнавальної діяльності.

1. 3. Структура уроку засвоєння нових знань

Структура уроку	Зміст уроку	Форми роботи на уроці
1. Організаційна частина	- налаштування психологічного настрою здобувачів освіти на продуктивну працю; - емоційна насиченість пізнавальної діяльності здобувачів освіти	Привітання, перевірка відвідування,готовності здобувачів освіти до уроку, організація уваги
2.Повідомлення теми та цілей уроку	- змістовність і розгорнутість зовнішнього й внутрішнього навчального діалогів; - введення в нову тему уроку	
3. Мотивація навчальної діяльності здобувачів освіти	- створення оптимальних психолого -дидактичних умов для продуктивного функціонування внутрішніх проблемних ситуацій; - мотивація навчання; - відшукування зв'язків опорних знань здобувачів освіти з невідомими знаннями; - взаємозв'язок і доступність різних проблемно-діалогових форм пошукового осмислювального процесу вчителя й здобувача освіти;	Розкриття професійної значущості теми

	- актуалізація мотиваційних резервів здобувачів освіти	
4. Вивчення нового матеріалу.	- вибір оптимальних рівнів розв'язання здобувачами освіти проблемних завдань залежно від інтелектуально-вольових можливостей ; - сприймання та усвідомлення здобувачами освіти фактичного матеріалу; - мінімізація теоретичного матеріалу теми; - грунтовна психологічна готовність учителя й здобувача освіти до спільного пошуку нових знань; - осмислення зв'язків і залежності між елементами матеріалу, що вивчається	-лекція; - бесіда (вступна, повідомлення); - робота в группах; - вправа « Бліц – опитування»; - робота з карткою – завданням; - постановка питань під час пояснення нового матеріалу; -застосування наочних посібників; -робота з електронними носіями інформації
5. Закріплення нових знань і вмінь здобувачів освіти.	- відпрацювання способів навчальної діяльності; - визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом, розуміння смислового змісту матеріалу, що вивчають; - творче перенесення знань здобувачів	- робота з опорними структурно-логічними конспектами; - заповнення систематизуючих таблиць, роздаткового навчального матеріалу;
9		
	освіти у нові умови діяльності; - взаємооцінка засвоєних знань і вироблених умінь здобувачами освіти; - стимулювання успіхів у конкретній навчальній діяльності; - осмислення діяльності в різних ситуаціях	- обговорення основ-них питань навчального матеріалу; - робота в малих групах по виконанню завдань; - самостійна робота з літературою тощо
7. Рефлексія. Виявлення ступеня розуміння здобувачами освіти матеріалу, що вивчався, уточнення окремих висновків і положень, відповіді на	- тестове оцінювання рівня оволодіння знаннями, нормами, цінностями; - структурування матеріалу, що вивчають, встановлення логічних зв'язків; - оформлення систематизованих знань через знаково-графічні засоби (схеми, таблиці); перехід від вузьких до широких узагальнень	- бліц-опитування реконструктивного й творчого напряму з використанням методу «Мікрофон»; - евристична бесіда; - обговорення питань, що викликали у здобувачів освіти утруднення ;

запитання здобувачів освіти		- залучення здобувачів освіти до аналізу помилок. - міні-диспут, дискусія
8. Підсумки уроку	- підведення підсумків розглянутих на уроці знань; - пояснення домашнього завдання; - оцінювання знань здобувачів освіти	- короткий огляд змісту уроку; - написання на дошці номерів завдань; - оголошення оцінок (балів) з коротким коментарем

1. План уроку

Тема програми Загальні основи суспільного виробництва.

Тема уроку Суспільне виробництво та його структура. Основні фактори виробництва.

Мета уроку:

Навчальна: - ознайомити здобувачів освіти із поняттями виробництво, основні фактори виробництва та їх характеристикою, суспільне виробництво, матеріальне та нематеріальне виробництво, елементи (фази) суспільного виробництва;

- актуалізувати та поглибити знання про поняття суспільне виробництво та його структура, що включає пофазна стуктура суспільного виробництва;

- сформувати у здобувачів освіти знання про характер суспільного виробництва та про галузі, які відноситься до матеріального виробництва;

- проаналізувати який чинник суспільного виробництва можна поставити на перше місце і чому.

Розвиваюча: розвивати економічне мислення, пізнавальні інтереси у здобувачів освіти, критичний спосіб мислення;

- продовжувати формувати вміння працювати з різними джерелами знань, порівнювати, узагальнювати, робити висновки;
- збагатити знання здобувачів освіти новою термінологією;
- сформувати знання та вміння щодо застосування набутих теоретичних знань у професійній діяльності;

Виховна: - виховувати творчу активність, вміння працювати в команді, самостійність у формуванні нових знань, сприяти професійній орієнтації;

- виховувати любов до знань, дисципліни, інтерес до теми уроку та предмета в цілому, сприяти формуванню економічної грамотності здобувачів освіти;

- виховувати відчуття патріотизму, ініціативність, підприємливість, активну життєву позицію; розуміння вимог до сучасного фахівця виробничої сфери та сфери послуг; розвивати пізнавальні можливості, навички публічного виступу, участі в дискусії.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Методична мета: ознайомити присутніх з методикою уроку засвоєння нових знань з використанням новітніх навчальних технологій, як ключ до особистісно орієнтованої освіти та індивідуального, диференційованого підходу як необхідної умови формування професійної компетентності в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Методи і прийоми: розповідь з елементами бесіди, робота в групах (« Так чи ні »), вправа « Бліц – опитування», робота тестами, робота з опорними конспектами, робота з картками – завданнями, слайдова презентація, методийний прийом “Гронування”, методийний прийом “ Мікрофон”

Обладнання: роздатковий і дидактичний матеріал, індивідуальні картки із завданнями, комп’ютер, мультимедійний пристрій, опорні конспекти, сторінка з робочого зошита здобувача освіти.

Основні терміни і поняття: основні фактори виробництва, суспільне виробництво, матеріальне та нематеріальне виробництво, елементи (фази) суспільного виробництва.

Міжпредметні зв’язки: економіка, основи малого бізнесу,

КМЗ: методичний супровід, роздатковий матеріал, презентація

ТЗН: комп’ютер, мультимедійний проектор.

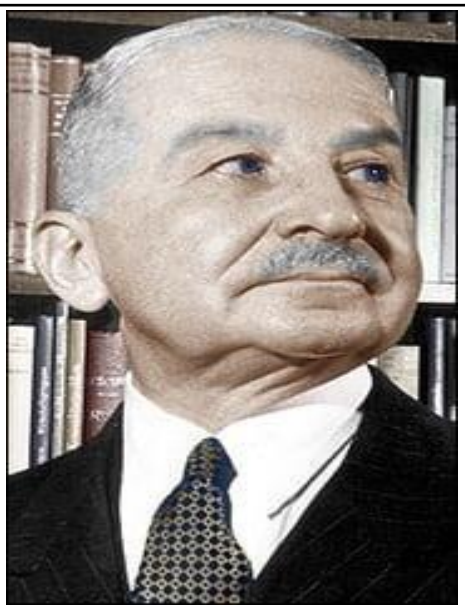
Література: В.Я. Бобров «Основи ринкової економіки та підприємництва» підручник для ПТУ, стор. 56- 65 ; матеріали Інтернету.

Очікувані результати від здобувачів освіти :

- з’ясують характер суспільного виробництва та про галузі, які відноситься до матеріального виробництва ;
- ознайомляться із поняттями основних факторів виробництва, суспільного виробництва, матеріального та нематеріального виробництва, елементами (фазами) суспільного виробництва;
- зрозуміють який чинник суспільного виробництва можна поставити на перше місце і чому.

Структура уроку

I. Організаційна частина
II. Повідомлення теми і мети уроку.
III. Мотивація навчальної діяльності
IV. Вивчення нового матеріалу
V. Закріплення вивченого матеріалу
VI. Рефлексія
VII. Підсумок уроку
VIII. Домашнє завдання

Економічна наука має справу з фундаментальними проблемами життя суспільства; вона стосується усіх і належить усім. ***Людвіг фон Мізес***	 Людвіг фон Мізес (1883 – 1973 р.р.)

ХІД УРОКУ

І. Організаційна частина (1 хв.)

Психологічна вправа « привітання (настрій на позитив)»; перевірка присутності та готовності здобувачів освіти до уроку.

Викладач: Доброго дня. Рада вас бачити сьогодні на уроці.

“ Не кажи — не вмію, а кажи — навчусь!”

Так говорить українське народне прислів’я. І, дійсно, коли ти завжди повторюватимеш «я не вмію», в тебе з часом з’явиться думка, що ти ніколи вже не

зможеш зробити це. Тому треба наполегливо і старанно вчитися для того, щоб ніхто ніколи у житті від вас не почув таких слів як «я не вмію».

Усміхніться один одному, подумки побажайте успіхів на урок та цілий день. Для того, щоб впоратися на уроці з завданнями, будьте старанними і уважними.

А я вам бажаю гарного настрою , легко і ефективно засвоїти матеріал та одержати позитивні бали. Я сподіваюсь, що ви проведете цей час з користю для себе і дізнаєтесь багато нової та цікавої інформації.

II. Повідомлення теми і мети уроку (слайд 1, 2, 3) (1 хв.)

III. Мотивація навчальної діяльності (2хв.)

Праця – найкращий шлях до того, щоб любити життя.- **Е. Ронан**

Мотивація до роботи - частина мотивації до життя. - **Ееро Воутілайнен**

Я сподіваюсь, що ви отримаєте задоволення від праці і не витратите марно час, а відкриєте для себе багато нового й цікавого.

Слово викладача

Економіка є найважливішою сферою суспільного життя, у якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл і споживання продуктів людської діяльності, формується й розвивається система економічних відносин.

Для життя людей необхідно мати такі найважливіші блага, як їжу, одяг, житло, взуття. Все необхідне для їхнього виробництва вони беруть у природі. Щоб пристосувати багатства природи для задоволення своїх потреб, люди повинні працювати. Тому основою життя, розвитку людського суспільства є виробництво.

Процес пристосування багатств природи до потреб людей означає взаємодію людини з природою і навколишнім середовищем. Так, людина обробляє землю вирощує різноманітні сільськогосподарські культури, видобуває корисні копалини.

Природа –це активно діюча система, представлена силами природи (енергія морів, річок, сонця, вітру тощо). Цей аспект слід враховувати при визначенні сутності виробництва.

План викладання нового матеріалу

1. Основні фактори виробництва.
2. Виробництво та його роль у житті суспільства.
3. Сутність і структура суспільного виробництва.
4. Сфери суспільного виробництва.

IV. Вивчення нового матеріалу(30 хв.)

4.1. Основні фактори виробництва.

У сучасній економіці створюються десятки мільйонів різних видів товарів – продукції та послуг. Діяльність людей, спрямована на створення товарів для задоволення потреб називається виробництвом. Для існування виробництва необхідно поєднання факторів виробництва: *праці, засобів праці, предметів праці.*

1. Робота в групах « Так чи ні »

1 – ша група - Фізична й духовна діяльність людей, спрямована на отримання доходу для задоволення потреб – це праця? (Так)

2 – га група - Машини, обладнання, інструменти, виробничі споруди, транспортні засоби, нафто-та газогони тощо, за допомогою яких людина обробляє предмети праці - це предмети праці ? (Ні)

3 – тя група - Фізична й духовна діяльність людей, спрямована на отримання доходу для задоволення потреб – це засоби праці? (Ні)

4 – та група - Те, на що спрямована виробнича діяльність – земля, сировина, енергоносії – це предмети праці? (Так)

5 – та група - Машини, обладнання, інструменти, виробничі споруди, транспортні засоби, нафто-та газогони тощо, за допомогою яких людина обробляє предмети праці - це засоби праці? (Так)

Марксистська теорія поділяла всі фактори виробництва на дві великі групи: особистий фактор виробництва та речовий фактор виробництва. Під особистим фактором виробництва розуміють робочу силу як сукупність фізичних та інтелектуальних здібностей людини до праці. Під речовим фактором виробництва розуміють сукупність засобів праці, предметів праці та природних умов.

У другій половині XIX ст. ряд західних економістів всупереч марксистській класифікації ввели в науковий обіг три фактори виробництва: працю, капітал, землю, кожен з яких створює його власнику певний вид доходу. На початку XX ст. засновник неокласичної теорії А. Маршалл поряд з названими трьома факторами визначив четвертий — підприємницькі здібності щодо організації та управління виробництва.

Чотирифакторна класифікація елементів виробництва (праця, капітал, земля, підприємницькі здібності) довгий час в економічній науці вважалась класичною і наче б завершеною. Однак на кожному етапі розвитку суспільного виробництва під впливом науково-технічного прогресу постійно з'являються нові складові процесу виробництва, які з часом досягають такого рівня розвитку і значення, що перетворюються на самостійні фактори виробництва. Тому економічна наука постійно розширює і доповнює класифікацію факторів виробництва.

Сучасна вітчизняна і світова економічна наука до складу факторів виробництва відносить: працю, капітал, землю, підприємницькі здібності, науку, інформацію, екологію.

Мал.1.Фактори виробництва

2. Вправа « Бліц – опитування»

1 – ша група На скільки груп всі фактори виробництва поділяла марксистська теорія ? (на дві великі групи: особистий фактор виробництва та речовий фактор виробництва)

2 – га група Які елементи виробництва включає чотирифакторна класифікація? (праця, капітал, земля, підприємницькі здібності)

3 - тя група Робочу силу як сукупність фізичних та інтелектуальних здібностей людини до праці розуміють під яким фактором виробництва? (особистим фактором виробництва)

4 - та група Які елементи відносить сучасна вітчизняна і світова економічна наука до складу факторів виробництва? (працю, капітал, землю, підприємницькі здібності, науку, інформацію, екологію)

5 - та група Сукупність засобів праці, предметів праці та природних умов розуміють під яким фактором виробництва? (речовим фактором виробництва)

Праця як фактор виробництва є фізичною та інтелектуальною діяльністю людини, спрямованою на виробництво економічних благ і надання послуг.

В економічній науці протягом останнього часу сформувалася концепція "людського капіталу", згідно з якою праця освіченого та кваліфікованого працівника розглядається як головний фактор економічного і соціального прогресу суспільства.

Людський капітал — сформований у результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас знань, навичок, здібностей, мотивацій і стан здоров'я, які доцільно й ефективно використовуються в тій чи іншій сфері суспільного виробництва.

Капітал — це економічний ресурс, що визначається як сукупність усіх технічних, матеріальних і грошових засобів, використовуваних для виробництва товарів та послуг.

Цей фактор виявляється в основному в двох формах: натурально-речовій та грошовій. Натурально-речовий склад капіталу представлений машинами, станками, обладнанням, спорудами, транспортними засобами, сировиною, матеріалами, які задіяні у процесі виробництва. Крім того, капітал виступає у вигляді певної суми грошей, необхідної підприємцю, який розпочинає свою діяльність, для придбання матеріально-речових елементів виробництва та наймання робочої сили.

Земля як фактор виробництва включає в себе землю, лісові й водні ресурси, родовища корисних копалин та інші природні багатства, що використовуються у виробничому процесі.

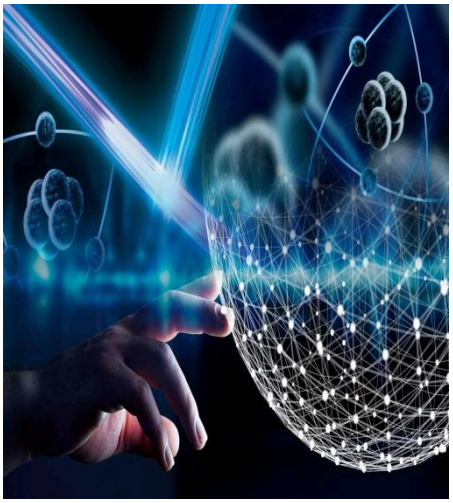
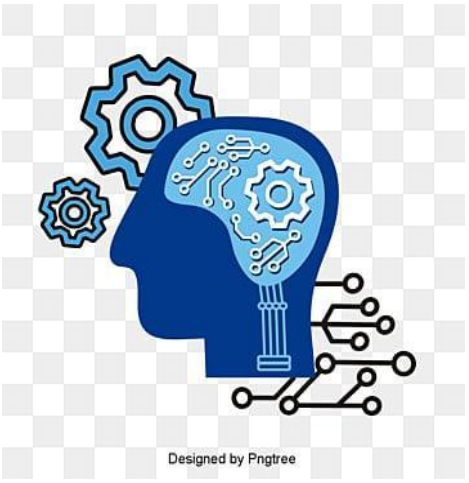

При цьому сама земля в цій сукупності факторів розглядається як основоположний фактор виробництва, що має ряд специфічних ознак:

- по-перше, земля є кількісно обмеженим фактором виробництва. Площа землі чітко обмежена поверхнею суші нашої планети і становить лише 29 % від її загальної площі. На Україні площа землі становить 61 млн га, в тому числі площа сільськогосподарських угідь — 42 млн га;
- по-друге, земля є невідтворюваним фактором виробництва. Це дар природи й у разі втрати тієї чи іншої частини природного багатства його практично неможливо штучно відтворити;
- по-третє, земля, на відміну від інших факторів виробництва, є фізично непереміщуваним фактором виробництва, що суттєво обмежує можливості вибору профілю сільськогосподарського виробництва для господарюючих суб'єктів;
- по-четверте, земля як фактор виробництва при належному її використанні на основі досягнення науково-технічного прогресу та агротехніки має здатність не зношуватись фізично та не старіти морально;
- по-п'яте, земля широко використовується і в несіль-ськогосподарському виробництві як територія для будівництва виробничих будівель, розміщення транспортних та інших комунікацій, добування корисних копалин та ін.

Все вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що землю як специфічний та невідтворюваний фактор виробництва необхідно берегти та раціонально використовувати.

Наука — це специфічна форма людської діяльності, спрямована на отримання та систематизацію нових знань про природу, суспільство і мислення.

Втілюючись у виробничій діяльності людей у вигляді створення нових засобів праці, впровадження прогресивних технологій, використання нових видів енергії, матеріалів, передових методів організації виробництва та праці тощо, наука перетворилась на головну продуктивну силу суспільства.

Вона виступає як фактор, що інтегрує та постійно революціонізує всі інші фактори виробництва (працю, капітал, підприємницькі здібності, інформацію, природокористування), збагачує їх якісно новим змістом.

Інформація в сучасних умовах є найважливішим фактором суспільного виробництва, який можна визначити як систему збирання, обробки та систематизації різноманітних знань людини з метою використання їх у різних сферах життєдіяльності й насамперед в економічній сфері.

Під цим фактором виробництва насамперед розуміються інформаційні технології. У сучасному світі їхнє значення стало настільки великим, що можна говорити про існування інфобізнесу. З іншого боку, інформація являє собою всі актуальні відомості про події на біржі або ринку: зміни курсів валют, структури попиту та пропозиції. Крім того, для успішного ведення бізнесу необхідно знати про стан справ конкурентів, їх стратегії. Від кількості наявної інформації безпосередньо залежить ефективність прийнятих рішень.

Виступаючи опосередкованою ланкою між наукою та виробництвом, інформація справляє суттєвий вплив на розвиток економічних процесів. Завдяки розвитку інформації відбувається переоцінка ролі та місця матеріально-речових факторів суспільного виробництва. Відбувається поступове скорочення матеріальних та

зростання інформаційних джерел економічної життєдіяльності людини. Тому значно зростає інформаційномісткість виробництва, праці та продукту.

18

Екологічний фактор виробництва. В другій XX століття у зв'язку зі змінами в навколишньому природному середовищі та якістю мінерально-сировинних ресурсів, а також створенням ринку екологічних послуг значно зросла роль екологічного фактора в процесі відтворення суспільного продукту та робочої сили.

Нині світове співтовариство усвідомило, що забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку неможливе без раціонального споживання, збереження та підтримання життєво необхідних екологічних процесів. Кінець ери дешевої сировини та безвідплатного споживання природних ресурсів призвів до зростання витрат в добувних та обробних галузях, збільшення витрат на впровадження очисних технологій, вжиття природоохоронних та природно відновлюваних заходів. Виходячи з викладеного, екологічний фактор можна визначити як систему спеціалізованих видів трудової діяльності та витрат, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, охорону навколишнього середовища, а також на його відтворення. Екологічний фактор у сучасних умовах набуває все більшого значення як на мікро- так і на макрорівні.

Підприємницькі здібності — особливий, специфічний фактор виробництва, що характеризує діяльність людини стосовно поєднання та ефективного використання всіх інших факторів виробництва з метою створення благ та послуг.

Специфіка цього фактора полягає в особливому типі поведінки господарюючого суб'єкта, якому притаманні ініціатива, новаторство, гнучкість, певний ступінь ризику та відповідальності. Підприємницькі здібності керівника забезпечують розвиток та вдосконалення виробництва, його постійне оновлення, створення інноваційного середовища, зміну традиційних стереотипів в управлінні процесом виробництва та відкривають дорогу новому. Підприємницька діяльність за своєю значущістю та результативністю прирівнюється до витрат висококваліфікованої праці.

Зазначаючи роль і значення вищенаведених факторів виробництва, потрібно зауважити, що вони переплітаються і взаємодіють один з одним. Жоден з них сам по собі не спроможний виробити продукт і принести дохід. Відсутність хоча б одного з

них може призвести до руйнування системи і зробити неможливим сам виробничий процес.

Крім того, факторам виробництва властива взаємозамінність, котра обумовлена специфікою споживчих властивостей і конструктивними особливостями продукту, що виробляється, а також обмеженістю того чи іншого виду ресурсу.

Співвідношення між будь-яким набором факторів виробництва і максимально можливим обсягом продукції, що виробляється за допомогою цього набору факторів, характеризує виробничу функцію.

Картка-завдання «Знайди вірну відповідь»

№	*Визначення фактора виробництва*	№	*Фактор виробництва*
1.	Економічний ресурс, що визначається як сукупність усіх технічних, матеріальних і	1	підприємницькі здібності

	грошових засобів, використовуваних для виробництва товарів та послуг.		
2.	Фактор виробництва, який включає в себе землю, лісові й водні ресурси, родовища корисних копалин та інші природні багатства, що використовуються у виробничому процесі.	2	екологічний фактор
3.	Опосередкована ланка між наукою та виробництвом, що справляє суттєвий вплив на розвиток економічних процесів, завдяки розвитку відбувається переоцінка ролі та місця матеріально-речових факторів суспільного виробництва.	3	наука
4.	Особливий, специфічний фактор виробництва, що характеризує діяльність людини стосовно поєднання та ефективного використання всіх інших факторів виробництва з метою створення благ та послуг	4	земля
5.	Забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку неможливе без раціонального споживання, збереження та підтримання життєво необхідних екологічних процесів	5	інформація
6.	Специфічна форма людської діяльності, спрямована на отримання та систематизацію нових знань про природу, суспільство і мислення.	6	праця
7.	Фактор виробництва, який є фізичною та інтелектуальною діяльністю людини, спрямованою на виробництво економічних благ і надання послуг.	7	капітал

Перевірка завдання

Запитання	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Відповіді	**7**	**4**	**5**	**1**	**2**	**3**	**6**

(Робота учнів з сторінкою робочого зошита 1хв)

4.2. Виробництво та його роль у житті суспільства.

Основою життя людини є матеріальне виробництво. Чинники, що характеризують визначальну роль матеріального виробництва у розвитку суспільства:

- це умова існування самого суспільства, оскільки забезпечує його необхідними матеріальними благами;

- матеріальне виробництво є основою для оснащення усіх галузей господарства засобами праці, сировиною, паливом та іншими необхідними для їхнього функціонування ресурсами;

- у матеріальному виробництві створюється більша частина багатства суспільства, той сукупний національний продукт, який дає змогу утримувати: а) працівників матеріальної сфери; б) працівників нематеріальної сфери; в) невиробничу сферу; г) непрацездатну частину населення.

Виробництво матеріальних благ має тривалу історію розвитку – від простих знарядь добування їжі до сучасного виробництва. Розвиток матеріального виробництва супроводжував процес суспільного поділу праці та обміну результатами праці.

І суспільний поділ праці відбувся 5-7 тисячоліть тому коли землеробські племена відокремилися від тваринницьких.

ІІ суспільний поділ праці пов'язаний з відокремленням ремесла від землеробства, що стало початком розмежування міських і сільських поселень.

ІІІ суспільний поділ праці характеризується відокремленням торгівлі від виробництва і формування прошарку людей, зайнятих у сфері обміну.

Суспільний поділ праці означає відокремлення і співіснування різних видів трудової діяльності.

Основні форми суспільного поділу праці:

- загальний, який виникає в результаті поділу суспільного виробництва на окремі великі сфери (промисловість, сільське господарство, сфера послуг тощо);
- частковий, що є результатом поділу сфер виробництва на галузі (наприклад, промисловість – видобувну, енергетичну, машинобудування, харчову, тощо; сільського господарства – на рослинництво та тваринництво; транспорт – на залізничний, автомобільний, морський, повітряний)
- одиничний – форма поділу праці , яка характерізує цей процес всередині окремого підприємства (між цехами, бригадами, працівниками різних спеціальностей)

Сучасне виробництво охоплює сотні різних галузей і видів спеціалізованої праці. Суспільний поділ праці є одним із головних чинників формування структури виробництва.

4.3. Сутність і структура суспільного виробництва.

Суспільне виробництво – це процес створення благ, необхідних для існування та розвитку суспільства. Воно передбачає свідому, цілеспрямовану трудову діяльність, яка здійснюється в певній суспільній формі.

У процесі виробництва взаємодіють праця і природа. Праця – це людська діяльність, спрямована на створення матеріальних і духовних благ для задоволення потреб людей. Проте виробництво і праця не тотожні поняття. Виробництво – це процес праці, яка має завершений, результативний характер. Така праця є продуктивною. Якщо кінцевий

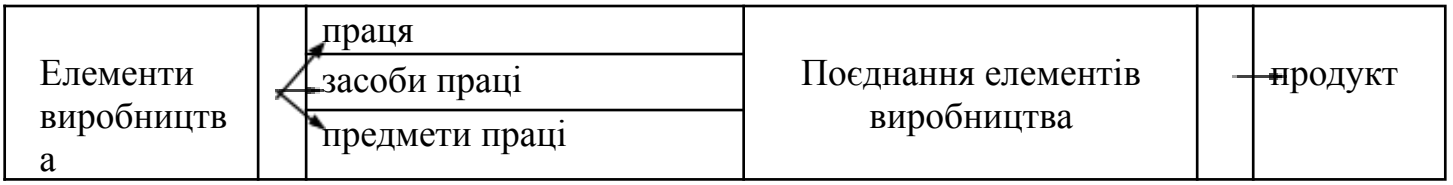
результат – вироблений продукт, то процес виробництва відбувся. Однак може бути ситуація, коли праця мала місце, але продукт з якихось причин не створений. Таке виробництво має незавершений характер.

Виробництво включає в себе не лише створення благ особистого споживання, а й виготовлення засобів виробництва, які йдуть у виробниче споживання. Тому суспільне виробництво поділяють на два великих підрозділи: виробництво засобів виробництва і виробництво предметів споживання.

Існує кілька підходів у структуруванні виробництва. По-перше, це поділ виробництва на матеріальне та нематеріальне.

Суспільне виробництво	
матеріальне виробництво	**нематеріальне виробництво**
Ті галузі, де виробляються засоби виробництва і предмети споживання. Його називають основним виробництвом. Це підприємства видобувної промисловості, паливно-енергетичної, обробної, будівництво, сільське господарство, транспорт та інші галузі. З основним виробництвом тісно пов'язана виробнича інфраструктура. Це комплекс галузей, що обслуговують основне виробництво – транспорт, зв'язок, торгівля, кредитно-фінансові установи, інформаційні центри.	Має важливе значення у всебічному розвитку особистості, наданні їй можливостей для розумового та фізичного розвитку, отримання професійних знань, підвищення освітнього і культурного рівня. Вона охоплює такі сфери: - загальну середню, спеціальну середню, професійно-технічну і вищу освіти; - охорону здоров'я і фізичну культуру; - житлово-комунальне господарство; - пасажирський транспорт і зв'язок; - побутове обслуговування; - сферу культури і мистецтва.

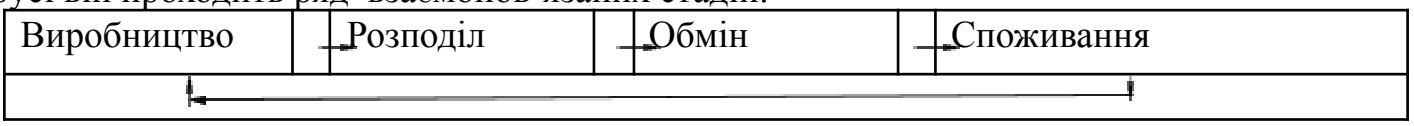
Спосіб поєднання елементів виробництва називається *технологією.*

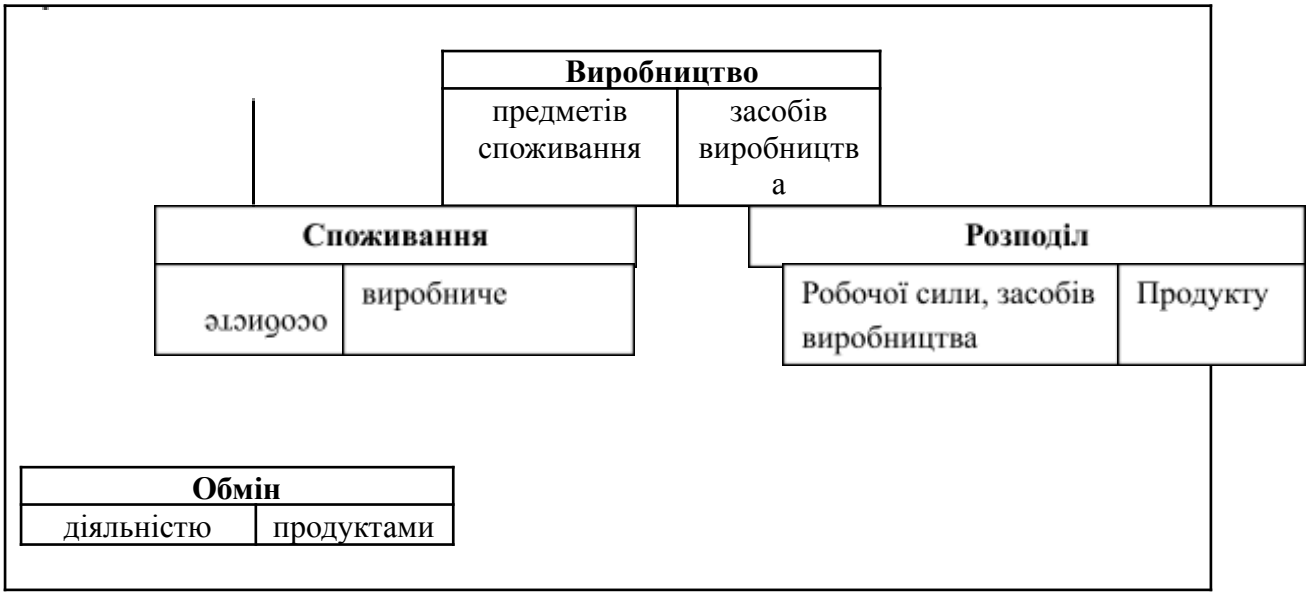
Мал. 2. Елементи виробництва.

Природа не дає в готовому вигляді всього того, що необхідно для задоволення людських потреб. Усе це люди добувають у процесі виробництва. Таким чином, виробництво є основою життя людського суспільства.

У результаті суспільного виробництва створюється суспільний продукт. У своєму русі він проходить ряд взаємопов'язаних стадій:

Неперервний зв'язок виробництва, розподілу, обміну та споживання називається *економічним кругообігом.*

Мал. 3. Стадії суспільного виробництва.

Всі зазначені в схемі стадії в сукупності називаються *відтворенням.* Суспільне виробництво є безперервним, постійно повторюваним процесом. В цьому аспекті його визначають як процес відтворення, який включає *чотири елемента або стадії (фази) щодо створеного суспільного продукту*:

- власне виробництво;
- розподіл;
- обмін;
- споживання.

Виробництво **—** це процес створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для існування та розвитку суспільства. Кінцевою метою виробництва є задоволення потреб суспільства й людини. Будь-яке суспільство, незалежно від рівня його розвитку та суспільного устрою, має розв'язати три основні взаємозалежні економічні проблеми: що повинно вироблятися (які з товарів і послуг потрібно зробити та в якій кількості)? як вироблятимуться блага (ким, за допомогою яких ресурсів і технологій)? для кого призначені вироблені товари (хто повинен володіти ними та одержувати від них користь)? Люди виробляють продукти для задоволення власних потреб, тобто споживання. Функціональне призначення виробництва, головна його мета — забезпечувати споживання.

Будь-якому виробництву, незалежно від його соціальної форми, притаманні певні загальні ознаки.

Основні ознаки (риси) виробництва			
Завжди висту-пає як суспіль-не виробництво	Має безперервний харак-тер розвитку, постійно повторюється, тобто воно відновлюється.	В процесі виробниц-тва виникають виробничі відносини між людьми	Є важливою складо-вою частиною тієї чи іншої соціально – еко-номічної системи

Мал. 4. Основні ознаки (риси) виробництва.

Елементи або стадії (фази) виробництва тісно між собою пов'язані, хоча кожна з них відносно відособлена, має свої характерні особливості. Насамперед тісний зв'язок існує між власне виробництвом і споживанням. Споживання являє собою використання створених благ. Воно буває двох видів:

- *виробниче споживання* — це використання засобів виробництва і робочої сили працівника для виготовлення суспільно необхідного продукту;

- *особисте споживання* – споживання, в процесі якого відбувається відтворення робочої сили.

Споживання визначає мету виробництва і його структуру. Виробництво створює предмет споживання, породжує нове споживання, визначає його спосіб.

Таким чином, дещо відрізняючись за своїми функціями і роллю, власне виробництво й споживання взаємопов'язані і лише в своїй єдності можуть представляти виробництво. З цього взаємозв'язку слід відокремити особисте споживання як процес задоволення потреб членів суспільства в матеріальних і духовних благах. Воно виступає логічною кінцевою метою будь-якого виробництва. Тому весь процес суспільного виробництва має споживчий характер. Якщо зв'язок між виробництвом і споживанням десь втрачається, то трудова діяльність стає безглуздою або перетворюється у виробництво заради виробництва, а не заради особистого споживання.

Споживання — задоволення потреб за допомогою товарів і послуг. Без виробництва, звичайно, не може бути споживання, проте і без споживання виробництво б утратило будь-який сенс, виявилося б безцільним. Проте перейти від виробництва безпосередньо до споживання в сучасному житті, як правило, неможливо. Тому рух товарів і послуг від виробника до споживача відбувається через розподіл та обмін.

Перед тим як надійти до споживання, продукт передусім має бути розподіленим.

Розподіл — визначення частки доходів залежно від вкладання ресурсів у виробництво. Розрізняють такі ***види розподілу***:

а) розподіл засобів виробництва;

б) розподіл трудових ресурсів;

в) розподіл предметів споживання.

У процесі розподілу встановлюється частка кожного (трудового колективу чи окремої особи) в одержанні суспільного продукту. Але щоб отримати саме те, що необхідно для задоволення конкретних потреб суспільства, кожного виробничого підрозділу й окремої людини, продукт має пройти стадію обміну.

Обмін — форма суспільного зв’язку між виробниками та споживачами, що забезпечується за допомогою торгівлі й грошей.

Обмін виступає в ***трьох видах***:

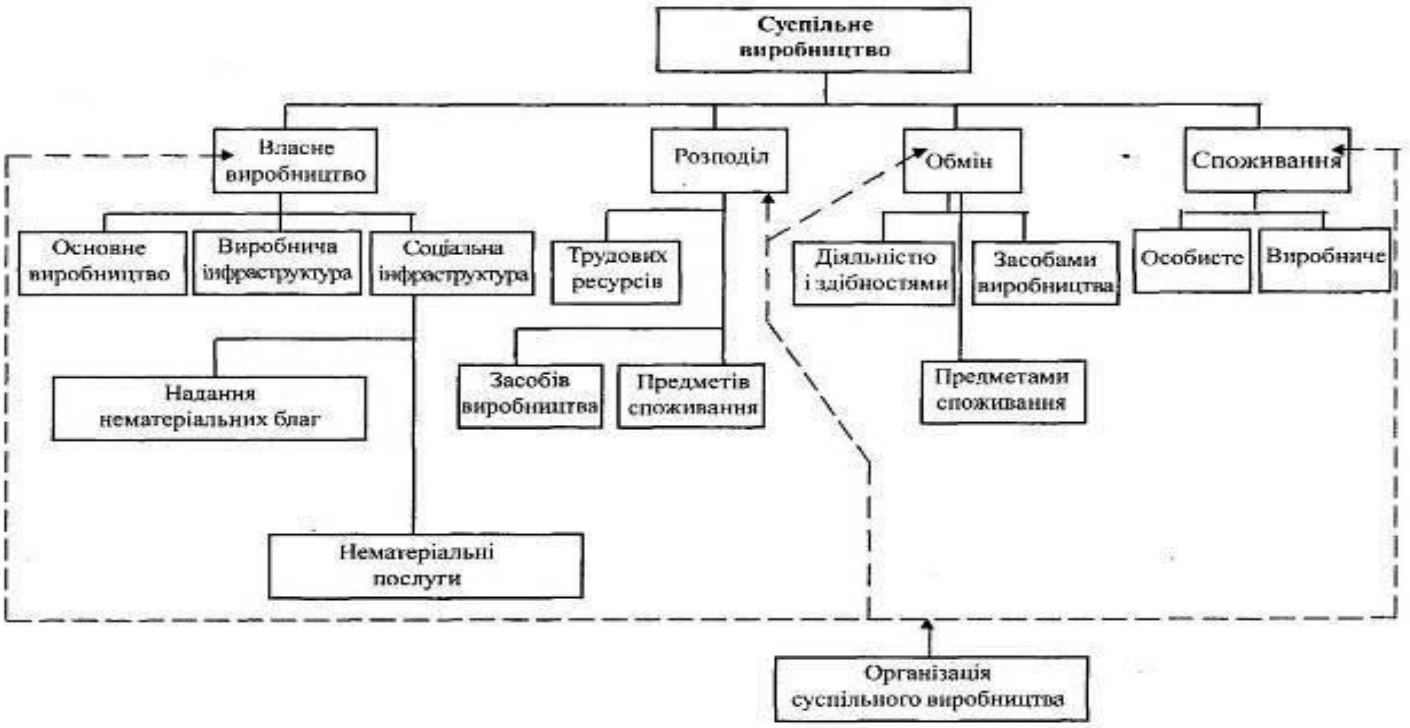
а) обмін діяльністю і здібностями;

б) обмін засобами виробництва;

в) обмін предметами споживання.

Виробництво, розподіл, обмін і споживання завжди слід розглядати як органічне ціле. Це дає змогу розкрити зміст економічного ладу як субординованої системи економічних відносин.

Отже, виробництво, обмін, розподіл, споживання утворюють частини єдиного цілого, у якому визначальна роль належить виробництву.

Мал. 5. Організація суспільного виробництва.

Робота з карткою – завданням

Завдання №1 *У тестах, виберіть правильну відповідь, поставивши напроти вірної відповіді знак* (+) **Тести** *(кожен тест – 1бал)*

1. У якому порядку правильно вказані основні фактори виробництва?

а) земля, вода, капітал, праця;
б) підприємницький хист, земля, капітал;
в) земля, праця, капітал, підприємницький хист;
г) капітал, праця, підприємницький хист

2. Розвиток матеріального виробництва супроводжував процес суспільного поділу праці та обміну результатами праці. Скільки суспільних поділів праці вам відомо?:

а) один;
б) два;
в) три.

3. Основні форми суспільного поділу праці:

а) загальний, частковий;

б) частковий;

в) одиничний;

г) загальний, частковий, одиничний.

4. ***Елемента або стадії (фази) виробництва щодо створеного суспільного продукту*****:**

а) власне виробництво, розподіл;

б) обмін, споживання;

в) власне виробництво, розподіл, обмін, споживання

5. Види споживання:

а) виробниче споживання

б) виробниче та особисте споживання;

в) особисте споживання

6. Види розподілу:

а) розподіл засобів виробництва, розподіл трудових ресурсів, розподіл предметів споживання;

б) розподіл засобів виробництва;

в) розподіл трудових ресурсів;

г) розподіл предметів споживання.

7. ***Види обміну:***

а) обмін діяльністю і здібностями;

б) обмін діяльністю і здібностями, обмін засобами виробництва, обмін предметами споживання;

в) обмін засобами виробництва;

в) обмін предметами споживання

Відповіді: 1-в; 2-в; 3- г; 4- в; 5- б; 6- а; 7- б

4.4. Сфери суспільного виробництва.

Результатом суспільного виробництва є суспільний продукт. До його складу входять різноманітні матеріальні й нематеріальні блага та послуги, які створюються в різних галузях виробництва. Він являє собою суму матеріальних і духовних благ, створених суспільством за певний проміжок часу.

За сферами економічної діяльності людей у суспільному виробництві можна виділити три великих блоки галузей:

1. основне виробництво;
2. виробнича інфраструктура;
3. соціальна інфраструктура.

Основне виробництво – це галузі матеріального виробництва, де безпосередньо виготовляються предмети споживання і засоби виробництва. Примноження суспільного багатства залежить саме від цих галузей, від їх технічного рівня. Це: сировинний

комплекс, паливно-енергетичний комплекс, металургійний комплекс, агропромисловий комплекс, хімічно-лісовий комплекс, виробництво, товарів народного споживання, інвестиційний комплекс. Наприклад, на сьогодні в Україні лише в промисловості нараховується близько 9 тис. підприємств, які виробляють промислову продукцію. У галузях основного виробництва зосереджується основна маса ресурсів.

Виробнича інфраструктура являє собою комплекс галузей, які обслуговують основне виробництво і забезпечують ефективну економічну діяльність на кожному підприємстві і в народному господарстві в цілому.

До цих галузей відносяться:

– транспорт, зв'язок, торгівля, кредитно-фінансові заклади;

– спеціалізовані галузі ділових послуг (інформаційних, рекламних, лізингових, консультаційних, інженерно-будівельних та ін.).

Надаючи послуги виробництву, сприяючи підвищенню його ефективності і поліпшуючи умови праці, господарська діяльність даних галузей фактично рівнозначна примноженню суспільного багатства. Тому розширення виробничої інфраструктури і перетворення її в крупний сектор господарства є однією з найважливіших закономірностей індустріального розвитку економіки. Отже, за сучасних умов найважливішим напрямом удосконалення суспільного виробництва має бути прискорений розвиток виробничої інфраструктури.

Основне виробництво і виробнича інфраструктура у сукупності становлять сферу матеріального виробництво. Але в міру розвитку суспільства зростають його потреби в духовних благах, які створюються в нематеріальній сфері, що й зумовлює існування соціальної інфраструктури.

Соціальна інфраструктура – це нематеріальне виробництво, де створюються нематеріальні форми багатства, які відіграють вирішальну роль у розвитку трудящих, примноженні їхніх розумових та фізичних здібностей, професійних знань, підвищенні освітнього і культурного рівня.

Тривалий час в економічній літературі ця сфера людської діяльності відносилася до невиробничої сфери. Підставою для такого висновку було те, що в ній не створюються матеріальні блага.

Звичайно, невиробнича сфера існує: держапарат, апарат управління громадських рухів, армія, міліція. Проте всю соціальну інфраструктуру віднести до невиробничої сфери не можна. Тут створюються послуги, які задовольняють соціальні і духовні потреби людей.

Праця, що створює послуги, є суспільне необхідною і суспільно корисною. Вона є рівноцінною праці в сфері матеріального виробництва, тому її слід визнати продуктивною працею. Тому соціальна інфраструктура – це сфера нематеріального виробництва, і її не можна ототожнювати з невиробничою сферою.

Соціальна інфраструктура включає такі галузі:

- охорона здоров 'я і фізична культура;
- загальна середня, спеціальна середня, професійно-технічна і вищаосвіта, система підвищення кваліфікації і т. п.;
- житлово-комунальне господарство;
- пасажирський транспорт і зв'язок;

- побутове обслуговування;
- культура і мистецтво.

Кожна з названих сфер суспільного виробництва об’єднує багато найрізноманітніших галузей суспільно-економічної системи, що видно із схеми (мал. 6)

Важливою складовою суспільного виробництва є також його організація й управління. Причому за умов посилення усуспільнення виробництва, поглиблення поділу праці, спеціалізації та кооперування значення чіткої організації всіх ланок економіки зростає.

Суспільна організація виробництва має забезпечувати науково-технічний прогрес і бути адекватною досягненому рівню реального усуспільнення виробництва, лише тоді вона сприятиме економічному розвитку.

Суспільне виробництво	
Сфера матеріального виробництва	Сфера нематеріального виробництва

галузі	галузі
промисловість	охорона здоров'я, фізичне виховання та соціальне забезпечення
сільське господарство	освіта
лісове господарство	культура і мистецтво
будівництво	житлово-комунальне госодарство
вантажний транспорт	невиробничі види побутового обслуговування
Зв’язок по обслуговуванню виробництва	пасажирський транспорт та зв’язок
торгівля(продовження виробництва у сфері обігу)	апарат органів державного управління, кооперативними та громадськими організаціями
громадське харчування	Кредитування та система страхування
матеріально-технічне постачання	
заготівля та особисте підсобне господарство	

Мал. 6. Структура сфер суспільного виробництва

Характерною рисою виробництва як процесу є також поєднання в ньому елементів розвитку й функціонування. Нарощування кількісних змін під час функціонування виробництва робить можливим перехід на новий якісний рівень, на якому забезпечується більш ефективне функціонування.

Отже, суспільне виробництво не лише забезпечує людей необхідними споживчими благами, але й є двигуном науково-технічного прогресу, розвитку людини.

V. Закріплення нових знань, умінь та навичок.(4 хв.)

Скориставшись опорним конспектом заповніть таблицю:

Сфери економічної діяльності людей	Галузі
основне виробництво	
виробнича інфраструктура	
соціальна інфраструктура	

28

Вірні відповіді:

Сфери економічної діяльності людей	Галузі
Основне виробництво	галузі матеріального виробництва, де безпосередньо виготовляються предмети споживання і засоби виробництва. Примноження суспільного багатства залежить саме від цих галузей, від їх технічного рівня. Це: сировинний комплекс, паливно-енергетичний комплекс, металургійний комплекс, агропромисловий комплекс, хімічно-лісовий комплекс, виробництво, товарів народного споживання, інвестиційний комплекс.
Виробнича інфраструктура	являє собою комплекс галузей, які обслуговують основне виробництво і забезпечують ефективну економічну діяльність на кожному підприємстві і в народному господарстві в цілому, а саме: – транспорт, зв'язок, торгівля, кредитно-фінансові заклади; – спеціалізовані галузі ділових послуг (інформаційних, рекламних, лізингових, консультаційних, інженерно-будівельних та ін.).
Соціальна інфраструктура	нематеріальне виробництво, де створюються нематеріальні форми багатства : - охорона здоров 'я і фізична культура; - загальна середня, спеціальна середня, професійно-технічна і вищаосвіта, система підвищення кваліфікації і т. п.;

	- житлово-комунальне господарство; - пасажирський транспорт і зв'язок; - побутове обслуговування;- культура і мистецтво.

Проблемні запитання до здобувачів освіти

1. Що таке суспільне виробництво та його структура? (суспільне виробництво - сукупна організована діяльність людей із перетворення речовин і сил природи з метою створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для їхнього існування та розвитку. Традиційно складається з двох сфер: матеріальне; нематеріальне).

2. Що вам відомо про характер суспільного виробництва? (суспільне виробництво з самого початку має соціальний характер, формується зусиллями всіх людей у конкретно-історичних умовах і здійснюється за законами людського єднання, тобто за законами соціуму).

3. ***Який чинник суспільного виробництва, на вашу думку, можна поставити на перше місце і чому?*** (вихідним моментом виробництва є праця – доцільна діяльність людини, спрямована на створення матеріальних та нематеріальних благ. Здатність людини до праці, сукупність її фізичних та інтелектуальних здібностей, називається робочою силою. Працю можна розглядати як найбільш активний фактор виробництва).

Вправа. Метод «Гронування» до записаного на дошці слова Відтвороення допишіть навколо нього всі слова, пов'язані з ним

29

На дошці записую слово «***Відтвороення***», здобувачі освіти по черзі записують відповідь (виробництво розподіл обмін споживання).

VI. Рефлексія: (3хв.)

Використовуючи метод «Мікрофон», обговорімо що нового ви дізналися, чи зможете в реальному житті застосувати отримані знання. Пропоную розпочинати висловлювання словами

«Сьогодні я дізнався, що…»

«Для мене виявилася новою інформація …»

VII. Підведення підсумків уроку.(2хв.)

Мотивація учнів на досягнення життєвих цілей за допомогою висловів відомих діячів:

Життя нічого не дає без праці. – ***Горацій***

Щоб здивуватися, потрібна мить, а щоб зробити дивовижну річ, потрібні роки терпіння і наполегливої праці. - ***До. Гельвецій***

Підганяй сам свою роботу; не чекай, щоб вона тебе підганяла - ***Б. Франклін***

Праця в наш час – це велике право і великий обов'язок. - ***В. Гюго***

Тільки два стимули примушують працювати людей: бажання заробітної плати і боязнь її втратити. - ***Г. Форд***

Розуміння плідності праці є одним з найкращих задоволень. - ***Л. Вовенарг***

Для того, щоб люди знаходили щастя в своїй роботі, необхідно три умови: робота повинна бути їм під силу, вона не повинна бути виснажливою і її обов'язково повинен супроводжувати успіх. - ***Д. Рескін***

Аналіз роботи здобувачів освіти на занятті в цілому та кожного окремо, мотивація виставлених балів (проводиться викладачем)

Вияснення незрозумілих питань.

Оголошую оцінки за урок, коментуючи їх.

Сьогодні Ви довели, що вмієте працювати в команді. Члени Команди-переможця сьогоднішнього змагання отримають по 12 балів кожний та головний приз мішечок з «Золотом». Команда, що отримала ІІ місце – 11 балів, ІІІ місце – 10 балів, IV – 9 балів.

Заключне слово викладача. Я сподіваюся, що здобуті сьогодні знання допоможуть вам у майбутньому.

VIII. Домашнє завдання(1 хв.)

1. Вивчити конспект.
2. У робочих зошитах надати відповіді на запитання.

1. Що являє собою матеріальне виробництво? (матеріальне виробництво, пов'язане з виготовленням матеріальних цінностей або з наданням матеріальних послуг: перевезення вантажів, виконання будівельних, монтажних, земельних, ремонтних робіт, свар очних робіт).

2. Яка роль матеріального виробництва?(матеріальне виробництво є основою виникнення всіх інших видів суспільного виробництва, оскільки воно вимагає для свого здійснення певних програм, проектів та ідей (а останнє і є продукт духовного виробництва); певної системи відносин людей до природи і між людьми (що складає продукт суспільних відносин)

***3. Що на вашу думку є метою матеріального виробництва*?**(мета матеріального виробництва - це товари та послуги, випуск продукції, що задовольняють потреби індивідума або системи).

4. Чому останнім часом усе більше економістів визнають інформацію за повноправний виробничий ресурс?(інформація **-** опосередкована ланка між наукою та виробництвом, що справляє суттєвий вплив на розвиток економічних процесів, завдяки розвитку відбувається переоцінка ролі та місця матеріально-речових факторів суспільного виробництва).

5. Що таке суспільне виробництво та його структура? (суспільне виробництво - сукупна організована діяльність людей із перетворення речовин і сил природи з метою створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для їхнього існування та розвитку. Традиційно складається з двох сфер: матеріальне; нематеріальне).

6. Що вам відомо про характер суспільного виробництва? (суспільне виробництво з самого початку має соціальний характер, формується зусиллями всіх людей у конкретно-історичних умовах і здійснюється за законами людського єднання, тобто за законами соціуму).

7. Що являє собою речовий фактор виробництва? (до речового фактору належать усі засоби виробництва, а саме сукупність предметів та засобів праці, які використовуються в суспільному виробництві для створення матеріальних благ).

8. Що на вашу думку являє собою спосіб виробництва матеріальних благ? (спосіб виробництва матеріальних благ - це історично визначений спосіб здобування матеріальних благ для життєдіяльності людей, поєднання продуктивних сил і виробничих відносин, робочої сили і засобів виробництва, людей і природи у процесі виробництва, спосіб взаємодії самих людей в цьому процесі).

9. ***Який чинник суспільного виробництва, на вашу думку, можна поставити на перше місце і чому?*** (вихідним моментом виробництва є праця – доцільна діяльність людини, спрямована на створення матеріальних та нематеріальних благ. Здатність людини до праці, сукупність її фізичних та інтелектуальних здібностей, називається робочою силою. Працю можна розглядати як найбільш активний фактор виробництва).

10. Що таке суспільне виробництво та його структура?

Висновок

В сучасних умовах розвитку освіти є важливим напрямок використання новітніх навчальних технологій як ключ до особистісно орієнтованої освіти, орієнтованих на реалізацію процесів навчання. Впровадження новітніх навчальних технологій у навчання відкриває великі можливості для вдосконалення освітнього процесу в навчальному закладі.

Сьогодні ринок праці, роботодавці та споживачі диктують професійним закладам вимоги до формування фахівця виробничої сфери ти сфери послуг, а саме спостерігається необхідність у професійно – мобільних, компетентних та кваліфікованих кадрах, які дадуть Україні можливість приєднатися до інтеграційних процесів та адаптуватися до глобалізаційних змін у світі.

В даній методичній розробці охарактеризовано методику проведення уроку засвоєння нових знань та представлена методична розробка уроку « Основи галузевої економіки і підприємництва» на основі впровадження сучасних підходів до формування нових знань здобувачів освіти з використанням новітніх навчальних технологій як ключ до особистісно орієнтованої освіти на тему «Суспільне виробництво та його структура.

Основні фактори виробництва » . Ціллю якого є : формування наскрізних компетенцій (володіння знаннями галузевої економіки та підприємництва).

Вивчення будь-якої дисципліни з використанням новітніх навчальних технологій як ключ до особистісно орієнтованої освіти дає можливість для роздумів і участі у створенні елементів уроку, створює сприятливі умови для формування особистості здобувача освіти і відповідає запитам сучасного суспільства. Нові технології навчання підвищують інтерес до уроків, активізують пізнавальну діяльність, розвивають творчий потенціал здобувачів освіти. Це дозволяє ефективно організувати групову самостійну роботу на уроці, сприяє удосконаленню практичних умінь і навичок. Використання новітніх навчальних технологій як ключ до особистісно орієнтованої освіти в навчальному процесі дозволяє активізувати процес навчання, реалізувати ідеї розвиваючого навчання, підвищити темп уроку, збільшити обсяг самостійної роботи здобувачів освіти. Комп'ютер, Інтернет, сучасні аудіовізуальні засоби навчання дають можливість максимально індивідуалізувати навчання, зробити процес навчання творчим, дослідницьким.

Вже стає нормою проведення навчальних занять з використанням мультимедійних презентацій, зроблених в таких програмних пакетах, як Microsoft Office PowerPoint.

Впровадження новітніх технологій навчання у сферу освіти веде за собою перехід від старої схеми репродуктивної передачі знань до нової, креативної форми навчання.

Використання мультимедійних презентацій та активних форм і методів навчання (змішане навчання) – є сучасною формою роботи з учнями .

Список використаних джерел:

1. Бобров В.Я. « Основи ринкової економіки і підприємництва», К. 2003
2. Зязюн І.А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / І.А. Зязюн // Пост методика – 1996. – №4 (14). – С.11.
3. Іванова О. Навчаємо критично мислити Відкритий урок. - 2007. - №2. - С. 8-16.
4. Канченко Т.В., Панченко М.П. Основи економіки: підручник для учнів ПТНЗ. К.: «Вища освіта», 2003.
5. Ковальчук Г.О., Мельничук В.Г., Огнев'юк В.О.- Економіка, підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. К.: «Навчальна книга», 2003.
6. Латер Ю.С., Ящишина І.В., Гільберт Т.Г. Економіка: робочий зошит вчителя. Частина І. - Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000. - 96 с.
7. Лелека С.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках економіки // Економіка в школах України. - 2006. - №4(17). - С. 8-11.

8. Мартиненко С.М., Хорунжі Л.Л. Загальна педагогіка: Навч. посібник. - К.: МАУП, 2002. - 176 с.
9. Майерс Д. Соціальна психологія. Інтенсивний курс / Д.Майерс. – СПб.: Прайм-ЄВРО-ЗНАК, 2002. – 512 с.
10 . Мочарний С. Основи економічних знань. - К.: Феміна, 1995.- т.14.
11. Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди. – К.: Вища школа, 1972. – 246 с.
12. Політило М.Ф. Використання інформаційних схем на уроках економіки // Економіка в школах України. - 2006. - №11 (24). - С. 10-14.
13. Політило М.Ф. Використання інформаційних схем на уроках економіки // Економіка в школах України. - 2006. - № 12. - С. 22-28.
14. Пєхота О.М. Освітні технології. – Київ: А.С.К.,2002.
15. 100 цікавих ідей для проведення уроку. – Харків: Основа, 2011.
16. Сухомлинська О.В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – №4. – С. 10-15.
17. Фіцула М. М. Педагогіка. - К., 2000. - 432 с.
18. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. – Ужгород, 2007.
19. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: Либідь, 2002. - 560 с.
20. Якиманска И.С. Разробка технології особистісно-орієнтованого навчания / И.С. Якиманска // Запитання психології. – 2005. – №2. – С. С.31-34.
21. www.ebooktime.net.